

L'ortoèpia fabriana a partir de les *Converses filològiques*

IMMA CREUS
Universitat de Lleida

Les *Converses filològiques* són objecte de comentari obligat quan s'examinen els orígens de l'ortoèpia catalana que constitueixen la base del model referencial de llengua estàndard. I ho són bàsicament per dues raons. La primera, perquè la majoria d'estudiosos (Castellanos, 1990; Pradilla, 2001, entre d'altres) han coincidit a reconèixer el paper capdavanter de Fabra en el procés de codificació dels usos orals del català; la segona, perquè una de les fonts més productives per a l'anàlisi de les orientacions fabrianes respecte a la bona pronúncia són sens dubte les *Converses*.

L'objectiu d'aquest treball és presentar els resultats d'una anàlisi sistemàtica de les observacions ortoèpiques de Fabra contingudes a les *Converses*, tot i que el resultat final d'aquesta anàlisi és bàsicament de tipus descriptiu. Ens fixarem en diversos aspectes: el corpus, els mots font dels comentaris, les referències interlingüístiques i interdialectals, els criteris utilitzats per Fabra, els destinataris i el retrat sociolingüístic dels usos orals de l'època fabriana.

1. EL CORPUS

Quan parlem de *corpus* ens referim al nombre de converses en què Fabra parla d'ortoèpia. Aparentment aquest és un interrogant que podem dilucidar amb una simple operació matemàtica. L'edició de Santiago Pey (1954-1956) ens facilita aquest exercici en la mesura que l'ordenació temàtica ens remet al primer volum que aplega, entre d'altres, les converses que tracten d'ortografia i de prosòdia. En el primer bloc, els comentaris sobre pronúncia són col·laterals als aspectes ortogràfics que s'hi tracten, però són abundants en el segon bloc. En total unes quarantaset converses. Les referències a la bona pronunciació, tanmateix, no es concentren només en aquesta part, sinó que trobem comentaris esparsos igualment interessants en els blocs de morfologia i lèxic. També en aquests casos les converses rat-

llen la cinquantena. En total, doncs, parlariem aproximadament d'un centenar de converses sense incloure-hi aquelles que s'ocupen d'aspectes de fonètica diacrònica *stricto sensu*. Així, si l'estadística en aquest cas no és improcedent, podríem dir que del total de 842 converses, les que s'ocupen de qüestions ortoèpiques —amb un grau d'anàlisi diferent— representen aproximadament un 12 % del total.

De totes maneres, aquest exercici aritmètic seria insuficient per donar una resposta satisfactòria a l'interrogant que ens plantejàvem en començar: quan parla Fabra *literalment* d'ortoèpia? Certament Fabra utilitza poc el terme *ortoèpia*. L'hem trobat a les converses 53, 56 i 170 en l'edició de Pey (P., a partir d'ara) que corresponen, respectivament, a la 337, 389 i 227 en l'edició de Rafel (R.). En relació amb la primera, convé assenyalar que el que en l'edició de Pey apareix com «una regla ortoèpica» ha estat substituït per una «regla ortogràfica» en l'edició de Rafel, sense que s'expliciti en l'aparat crític el canvi. Tanmateix, observem que a l'edició de les *Obres completes* de Fabra (Fabra, 2010, p. 430) s'hi ha restituit la versió primera, de Pey. En les altres dues converses referenciades es parla, en un cas, de «qüestions ortoèpiques i ortoèpia» i, en l'altre, de «qüestió ortoèpica o ortogràfica». El més habitual, però, és que Fabra utilitzi formes del verb *pronunciar* o el substantiu *pronunciació* que alterna amb el de *pronúncia*. Altres vegades parla de *prosòdia* o de *correcció prosòdica*, atès que, com veurem, s'ocupa de qüestions fonètiques vinculades a la mètrica.

2. ELS MOTS FONT DELS COMENTARIS

En un sentit genèric podríem dir que les fonts dels comentaris en relació amb el tema que ens ocupa són bàsicament: lèxic comú, verbs i pronoms febles, mots d'origen forà i estructures sintagmàtiques diverses.

a) Lèxic comú

Fabra utilitza les referències al lèxic comú per exemplificar aquells aspectes que, més enllà d'una anàlisi descriptiva, van construint el seu teixit doctrinal. Així aquests mots li serveixen per:

— Concretar la relació so-grafia alhora que s'especifiquen regles fonètiques:

Una *i* o una *u* que van, dins un mot, immediatament darrera una altra vocal, per regla general, o formen un diftong amb aquesta vocal (*flaire, rauxa*) o són consonants formant síl·laba amb una vocal següent (*noia, cauén*). (P. 41, R. 414)

— Evidenciar errors de pronúncia:

[...] L'un no capeix per què, pronunciant-se *entussiasme*, s'escriu *entusiasme*, i dubta de la bondat d'aquesta grafia [...]. Vol saber per què s'escriu *entusiasme* i

no *entusiasme?* [...]. Que agafi un tractat d'ortografia o una gramàtica, i podrà satisfer la seva curiositat. Però que comenci escrivint *entusiasme* [...]. (P. 1)

— Analitzar aspectes fonètics vinculats a l'estructura del lèxic des de diferents perspectives (mots hereditaris i manllevats, erudits, derivats i pseudoderivats):

[...] quan dos fonemes catalans vénen a confondre's —com dialectalment, la *b* i la *v*—, i volem recolzar llur ortografia en una regla etimològica, es comprèn com ens és indispensable de saber en cada cas si es tracta d'un mot hereditari o d'un mot manllevat; car a una *b* intervocàlica llatina correspondrà una *v* o una *b* segons que el mot sigui hereditari (*haver*, de *habere*), o manllevat (*prohibir*, de *prohibere*). (P. 6, R. 240)

— Exemplificar els límits de l'etimologia a l'hora de fixar determinades pronúncies:

Quan, en mots hereditaris, s'invoca l'etimologia, s'ha de tenir en compte l'evolució que els sons llatins han sofert en català. Dir que cal escriure *fasol* i no *fesol* perquè aquest mot prové de *faseolum*, és com si diguéssim que cal escriure *caball* i no *cavall* perquè aquest mot prové de *caballum*. *Faseolum*, esdevingut en llatí vulgar *fasyólu*, ha precisament de donar en català *fesol* [...]. (P. 12, R. 191)

— Comentar pronúncies interferides, molt sovint per influència del castellà:

Tots els verbs catalans en *-iar* en què la *i* va precedida d'una consonant, com *estudiar* i *canviar*, porten l'accent sobre la *i* en totes aquelles formes en què l'accent cau sobre el radical; així, *estudiar* fa *estudia* (pron. *estudía*), *canviar* fa *canvia* (pron. *canvía*). Però com que el castellà diu *estudia* (pron. *estúdia*), i *cambia* (pron. *cámbia*), s'esdevé que tot sovint, parlant en català, diem *estúdia* i *cànvia*. (P. 66, R. 136)

— Evidenciar el contrast dialectal des del punt de vista fonètic:

El mot del llatí vulgar que donà en francès *vuide* (avui *vide*) i en italià *vuoto*, donà en català *buit*. Aquest adjectiu català, prolongament del llatí *vocitum*, apareix constantment escrit amb *b* en català antic i és pronunciat amb *b* i no amb *v* a Mallorca (on es conserva perfectament la distinció entre el so de *b* i el de *v*); doncs és un mot amb *b* i no pas amb *v*, malgrat de tenir *v* en el seu origen. (P. 18, R. 44)

b) Verbs i pronoms

Els comentaris a l'entorn d'aquestes unitats lèxiques evidencien, al nostre entendre, un element d'anàlisi important: la precaució a l'hora d'establir certs criteris que prenen el to de provisionals i que es deixen notar en les recomana-

cions que fa («convindria de restablir» [P. 120, R. 127]; «sembla preferible de donar a la combinació [...] la forma [...]» [P. 121, R. 128]; «suposant que admetéssim les pronúncies habituals [...]» [P. 133, R. 101]). Fabra en aquestes converses relaciona manifestacions lingüístiques funcionalment diferents (llengua parlada —de vegades vulgar— i llengua escrita) i molt arrelades en el primer cas, malgrat que en el fons preval una adaptació de la pronúncia a l'ortografia. Tanmateix, això no passa quan es refereix a verbs sense adjunció pronominal; en aquest cas, els criteris s'exposen amb més decisió i fins i tot contundència (P. 137, R. 499; P. 139, R. 505; P. 141, R. 115; P. 143, R. 110; P. 144, R. 265, entre molts altres exemples).

c) *Mots d'origen forà*

Aquest bloc ens permet analitzar l'agudesa de Fabra tant en els detalls descriptius que ens forneixen els seus comentaris com a l'hora de tractar certs aspectes lingüístics que encara avui continuen sent un terreny de la llengua poc adobat. A més, s'evidencia el coneixement que Fabra tenia d'altres llengües.

En algunes converses hi trobem desenvolupat a bastament (P. 361-365 —no apareixen en l'edició de Rafel—) el tema dels topònims amb l'objectiu de donar resposta a una pregunta no sempre fàcil de resoldre: cal catalanitzar els topònims estrangers? Malgrat que val a dir que Fabra no acaba de resoldre totes les implicacions lingüístiques a l'entorn d'aquesta qüestió —com ara la transcripció de sons no catalans—, hi ha una voluntat expressa de formular uns criteris ben clars. Respecte a l'adaptació al català de topònims estrangers estableix (P. 365):

— En primer lloc cal determinar quins noms s'han de sotmetre a una catalanització i quins no. Cal no caure en l'error de respectar com a originals adaptacions castellanès.

— En els noms no catalanitzats, cal anar amb compte amb l'ortografia. Es respecta l'ortografia originària quan es tracta d'una llengua amb alfabet llatí però no s'han d'emprar símbols que no tenen els alfabetos de les llengües originàries (rus, àrab). Fabra deixa en suspens aquest aspecte.

— Cal resoldre el problema de la transcripció dels símbols que representen sons estranys al català.

— Convé conèixer la veritable forma del nom en la llengua originària.

La conclusió fabriana és que quan una ciutat estrangera ja té una denominació catalana, cal conservar-la, però en cas contrari, el més convenient és adoptar el nom en la seva forma originària.

Fabra també estén els seus comentaris a la catalanització de certs manlleus esportius (*football*, *hands*, *referee*, *linesman* i *penalty*) (P. 489-491; R. 356, 359 —no apareix la corresponent a la 491—). Aquí el criteri fabrià és: catalanitzar el mot sempre que la seva pronúncia no sigui gaire allunyada de l'original, ni hagi

estat mediatitzada per cap altra llengua i sempre que el seu ús general faci inevitable l'adaptació. Altrament cal mantenir els mots catalans.

d) *Estructures sintagmàtiques*

El motiu que origina aquest tipus de comentaris és força divers. Algunes de les converses s'adrecen als versificadors i poetes a qui Fabra fa algunes recomanacions a l'hora d'adoptar certes llicències poètiques en el recompte sillàbic dels seus versos. En trobem algun exemple en les recomanacions a l'entorn de la bona aplicació de l'accent circumflex (P. 39, 40; R. 613, 616).

Altres converses tracten d'aspectes puntuals de fonètica sintàctica, com ara la pronúncia de *Sant Boi* (*samboià*) (P. 550) o casos d'apitxament constatats a Barcelona que Fabra condemna de manera explícita (*bonsomes* vs. el correcte *bonzomes*, *bra-ssal* vs. *bra-zal*, *tot-sells* vs. *tod-zells*, etc.) (P. 61-64; R. 330, 331, 336, 333, respectivament).

3. LES REFERÈNCIES INTERLINGÜÍSTIQUES I INTERDIALECTALS

El coneixement de Fabra d'altres llengües no fa gens estranyes les referències interlingüístiques que apareixen a les *Converses*; hi trobem mencions explícites a llengües com el francès, l'italià, el portuguès, el rus i, és clar, el castellà. Les utilitza sovint per constatar un contrast d'evolució històrica. Seria el cas del tractament de l'infinitiu llatí: mentre que el castellà i el portuguès han fet passar els verbs de la classe III a la classe II (i diu *perdér* o *habér*), el català, com l'italià i el francès, conserva les quatre classes i per tant infinitius rizotònics del tipus *perdre* (P. 141, R. 115).

Altres vegades les referències interlingüístiques es presenten com un exercici de fonètica contrastiva. Fabra, en comentar la pronunciació de mots esportius, contrasta pronúncies freqüents del tipus: *réferi*, *linésman* i *penálti* amb les correctes *riferí*, *láinsman* i *pénlty* (P. 490, R. 359). En qualsevol cas, Fabra recomana utilitzar els mots catalans *àrbitre* i *jutge de línia*.

A més dels aspectes que contribueixen exclusivament a la descripció lingüística, les referències a altres llengües es poden interpretar també en clau sociolingüística. La mostra més evident la trobem en moltes de les converses en què el castellà és presentat com la causa dels nostres mals graficofònics. La conseqüència més directa es percep en errors freqüents de pronúncia: ensordiments de sonores —tant en oclusius (*bl*, *gl*), fricatus (*s*), com africats (*tz*, *tg*)—, canvis d'accentuació, falses diftongacions, etc.

L'entorn lingüístic més immediat, tanmateix, es dibuixa a partir de les converses amb referències interdialectals, tot i que val a dir que no són gaire abundants. Algunes d'aquestes referències es presenten de manera implícita i responen

als criteris fabrians a l'hora de fixar el model referencial de la codificació del català. Les generalitzacions alternen amb d'altres especificitats que remetent a zones concretes del domini dialectal català (parlar de Barcelona, pronúncies pròpies de Mallorca, Camp de Tarragona o València; català oriental, occidental o balear, en algunes contrades de Catalunya, etc.).

4. ELS CRITERIS DE PRIORITZACIÓ

Els criteris que Fabra utilitza per prioritzar unes formes sobre les altres o, directament, per condemnar-ne el seu ús, són diversos. D'entrada, és cert que podem parlar d'un criteri rector —el paper primordial de l'ortografia— que justifica en general les propostes ortoèpiques de Fabra. Tanmateix, és interessant constatar que al llarg de les *Converses* descobrim matisos que contribueixen a redefinir aquest criteri general i, fins i tot, actituds vacil·lants i poc definides per part de Fabra. Tot seguit, presentem de manera sintètica els criteris més rellevants:

a) El criteri que més s'explicita a les *Converses* és la supeditació de la pronúncia a la grafia. Sovint el recorregut fabrià podríem formular-lo de la manera següent: aprèn les regles ortogràfiques (i memoritza llistes de mots, si convé) > assegura't que aquestes estiguin ben formulades > i, si tens algun dubte, consulta el *Diccionari ortogràfic*. D'aquesta manera disposaràs de la informació necessària per saber com cal pronunciar un mot. En qualsevol cas «Fabra partia del principi general d'evitar, tant com fos possible, un divorci entre la llengua escrita i la parlada» (Castellanos, 1990, p. 85). De vegades això no és possible, com en el cas de les oclusives finals, que fonèticament sempre són sordes, la qual cosa porta irremediablement a haver de guiar-se només per l'ortografia (P. 31, R. 411).

b) Un altre element important, que alhora esdevé un dels fonaments lingüístics fabrians, té a veure amb els comentaris respecte a pronúncies dialectals. Fabra admet que en alguns casos la pronúncia ha estat un referent a l'hora de fixar l'ortografia, com passa amb *v/b*, però rebutja l'admissió de mots que són literalment «meres variants dialectals» (p. ex. *obirar* davant la forma «més pura» *albirar*) (P. 513, R. 497).

c) Sovint també trobem observacions que tenen a veure amb l'evolució diacrònica dels mots comentats. Fabra apunta que, si bé en molts casos l'etimologia és una font d'informació valuosa —imprescindible, de fet—, cal tenir en compte l'evolució que els sons llatins han sofert en català. Altrament, segons paraules del mateix Fabra, el referent etimològic es converteix en «una mania». En el cas de mots erudits, tanmateix, l'etimologia regeix la grafia i consegüentment cal acomodar la pronúncia a l'ortografia etimològica del mot (P. 13, R. 192).

d) En paral·lel a aquests criteris també és possible trobar-ne d'altres que podríem dir que es presenten com a arguments reversibles. Així, per exemple, en

algunes ocasions és l'ortografia que se sotmet a la pronúncia com ara en l'admissió de la combinació pronominal *us en aneu* (en lloc de *us n'aneu*) (P. 134, R. 178).

e) En altres *converses* cal interpretar que de vegades grafia i pronúncia van per camins diferents. Això és el que s'esdevé amb *prendre*, *arbre* o *aquest/s* (*llibre*) —pronunciats *pendre*, *abre* i *aquet/s*, respectivament— (P. 524, R. 259).

Complementàriament als criteris que Fabra exposa a les *Converses*, és interessant constatar com ho fa. Freqüentment es tracta de formulacions de regles o bé de l'exposició de solucions a partir dels principis que acabem de comentar. En altres casos, però, Fabra utilitza algunes fórmules que fan una impressió de propostes poc definides:

És encertadament que la llengua escrita rebutja d'escriure la *t* en *on*, *facin-ho*, *vagin-hi* i combinacions anàlogues, àdhuc suposant que admetéssim les pronúncies habituals *ontés*, *fàcintu*, etc. Escrivim *on és*, *facin-ho*, *vagin-hi*, malgrat aquestes pronúncies, esperant que el divorci actual entre la pronúncia i l'ortografia es resolgui per una adaptació d'aquella a aquesta. (P. 133, R. 101)

En d'altres, els arguments de Fabra es presenten certament vacil·lants:

[...] Nosaltres creiem, però, que la llengua escrita hauria de donar decididament la preferència a les combinacions formades per l'afixació de les formes plenes (*lo*, *ne*, etc.) a les formes verbals en consonant (*estreny*, *romp*, etc.).

Però cal reconèixer que en alguns casos la substitució de les combinacions en *e* per les combinacions correctes ofereix serioses dificultats. Tal s'esdevé amb *more't*, *fuge-hi*, *rebe-ho* (o *reb'ho*), *vence-ho* (o *venç'-ho*), que hauríem de reemplaçar per *mor-te*, *fuij-hi* (pronunciat *futgi*), *rep-ho* (pronunciat *repu*), *venç-ho* (pronunciat *venzu*). Llevat de *mor-te*, aquestes són aquelles combinacions en què dèiem que podria admetre's, almenys provisòriament, una pronúncia especial de *ig*, *p* i *c* finals davant *hi* i *ho*. (P. 131, R. 91)

Més enllà del contingut particular de les *Converses*, pensem que aquestes esdevenen un element clau per analitzar un aspecte de l'obra fabriana que potser fins ara no s'ha tractat amb l'especificitat que caldria. Ens referim a l'evolució dels plantejaments ortoèpics fabrians. Per posar-ne només un exemple, Fabra, en una conversa (P. 54) que no hem trobat reproduïda en l'edició de Rafel i que, per tant, no podem datar, en referir-se a la pronúncia d'alguns mots amb dièresi (*amoïnar*, *veïnat*, etc.) afirma que «en les síl·labes febles, doncs, no cal fiar-se de la pronúncia habitual per decidir si un mot s'ha d'escriure o no amb dièresi». Més endavant, tanmateix, en el seu *Curs superior de català* (1934-1935), Fabra —a través dels apunts de Joan Miravittles— ens diu:

Aquests dos mots [*veí* i *veïna*] tenen un derivat, *veïnatge*, que habitualment el pronunciem bé; però, en canvi, hi ha un altre derivat, *veïnat*, que la gent el pronuncia com si la *e* i la *i* formessin diftong. Si després de molts anys d'escriure aquest mot amb dièresi continuen dient *veïnat*, aleshores serà millor que acceptem la realitat. La gramàtica és una contenció de la mala pronunciació, però si aquesta és tan forta, ha d'arribar un moment que diguem: «Transigim». Perquè les coses no són essencialment bones ni essencialment dolentes. El que és cert és que mentre no diguem *veïnat* hi haurà un divorci entre la grafia i la pronunciació [p. 885].

Això no significa que Fabra renunciï al criteri rector que esmentàvem en iniciar aquest apartat, però sí que és cert que en la necessitat de «resistència» que Fabra propugna s'hi insinua ara possiblement més flexibilitat en l'adopció de certs criteris.

5. ELS DESTINATARIS

Fabra adreça les seves normes de bona pronúncia a una col·lectivitat a qui no sempre identifica clarament, potser per la consciència que la tasca d'esmenar certs errors de pronúncia implica tot parlant de català. Algunes de les observacions fabrianes s'originen a partir de consultes puntuals dels seus lectors —gent culta en general— que li han fet avinents «faltes freqüents» (P. 64, R. 333). En qualsevol cas això no exclou la responsabilitat particular que Fabra atorga als poetes o versificadors, als quals permet menys llicències; algun cop són objecte d'afirmacions fabrianes del tipus «fer, per exemple, disíl·labs mots com *riera*, *diada*, *suara*, és, segons nosaltres, absolutament inacceptable» (P. 70). Tot i això el to que normalment utilitza és molt més moderat que el que utilitza en referir-se a la tasca dels tipògrafs, probablement un element més que justificaria la preocupació preferent de Fabra per la llengua escrita.

6. EL RETRAT SOCIOLINGÜÍSTIC DELS USOS ORALS DE L'ÈPOCA FABRIANA

Com hem pogut observar fins ara, les observacions ortoèpiques de Fabra parteixen d'una anàlisi descriptiva basada sobretot en l'observació i en els seus coneixements lingüístics tant de la pròpia llengua com de llengües foranes. Justament el primer dels elements, el de l'observació, ens aporta dades força interessants respecte al que podríem qualificar un retrat *sociolingüístic* —tot i l'anacronisme de l'adjectiu— dels usos orals dels catalans en el primer terç del segle xx. Alguns mostren que certs hàbits, vicis o errors fonètics actuals —transgressions d'una bona pronúncia, en definitiva— no són pas d'aparició recent, mentre que d'altres confirmen que les tendències fòniques evolucionen o que canvien perquè, al cap-

davall, són el símptoma de la formació o deformació d'una llengua. Malgrat que no podem estendre'ns en la seva anàlisi, llistarem els que considerem més rellevants.

Per una banda, semblen freqüents a l'època pronúncies com els ensordiments i sonoritzacions de *s*, incloent-hi els enllaços fònics (P. 57, 60, 61, 62; R. 332, 18, 330, 331); l'africació a Barcelona, concretament entre la gent jove, darrere una pausa o determinades consonants: *tjove!* *Un tjove* (al costat de *una jove*) i un *txai* (al costat de *dos xais*) (P. 63, R. 336); la diftongació de mots com *veïnat*, *amoïnar*, etc. (P. 54), vacil·lacions en la pronúncia esdrúixola i plana d'un mot com *història* (P. 38, R. 232), o la tendència a fer monosil·làbica la pronúncia del grup *ió/ia* de mots tipus *oració*, *gràcia*, etc. (P. 70); la pronúncia de *ll* com a *l* simple en lloc de duplicada o la simplificació *n* del grup *mpt/mpc* (P. 57, R. 332), i pronúncies interferides com ara *estúdia* (P. 66, R. 136), *llingüística*, *malejable*, *médula*, *atmòsfera* (P. 65, R. 453). Es dedueix també que són ben vives les pronúncies labiodentals de *v* al Camp de Tarragona i a Mallorca (P. 18, 19; R. 44, 237) o l'apitxament en valencià (P. 61, R. 330), que Fabra constata que s'ha estès a Barcelona en el cas dels africats prepalatals (*tg*, *tj*) i dels grups *bl* (*poble*) i *gl* (*regle*). Per altra banda, trobem referenciades algunes pronúncies aparentment més sorprenents, com l'ensordiment a Barcelona de *tj* i *tx* que hem esmentat o les pronúncies del tipus *puig* pronunciat *putx* però *puigs* pronunciat *puits* (P. 189, R. 609).

7. CONCLUSIONS

És fàcil arribar a la conclusió que en les *Converses* traspuen dos dels aspectes clau que han bastit la codificació del català. Per un costat, l'interès de Fabra pel component oral de la llengua; per l'altre, el pòsit doctrinal de Fabra, sobretot derivat de la seva tasca de codificació gramatical i ortogràfica, que sura en general a l'hora d'aportar orientacions ortoèpiques. Hem reproduït algunes mostres textuales que reflecteixen els criteris fabrians en aquest sentit, però també hem insinuat una certa indefinició i imprecisió en algunes de les observacions postulades per Fabra i que caldria resseguir com evolucionen en altres obres fabrianes. Sigui com sigui, potser aquesta és la prova més evident que les *Converses* són també un testimoni d'una fixació ortoèpica que Fabra anava elaborant, potser una mica sobre la marxa, i que no va arribar a articular com a corpus integral. De fet, el 10 de juny de 1923 Fabra confessava: «Avui, gràcies a tenir fixada l'ortografia, podem començar ja a ocupar-nos d'ortoèpia»¹ (P. 56, R. 389). Ara bé, el contingut de les

1. Hi ha qui considera que en realitat es tracta de dues tasques en paral·lel: «En la nostra opinió, Fabra no només anava a la recerca de la norma ortogràfica del català quan l'estava creant, sinó també a la recerca de la norma ortoèpica.» (Riutort, 2000, p. 70).

Converses no es podria entendre sense considerar aquesta altra afirmació: «Perquè no basta que combatem les grafies dolentes de la llengua escrita: ens cal combatre igualment les pronúncies errònies de la llengua parlada» (P. 60, R. 18).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CASTELLANOS, Josep Anton (1990). «L'ortoèpia segons Fabra». *Els Marges* [Barcelona], núm. 42, p. 83-91.
- FABRA, Pompeu (1954-1956). *Converses filològiques*. Ed. a cura de Santiago Pey. Barcelona: Barcino. 10 v.
- (1983-1984). *Converses filològiques*. Vol. I i II. Ed. a cura de Joaquim Rafel i Fontanals. Barcelona: EDHASA. 2 v.
- (2010). *Obres completes*. Vol. 7: *Converses filològiques*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MIRAVITLLES, Joan (2006 [1971]). «Curs superior de català (1934-1935) professat per Pompeu Fabra». A: MIR, Jordi; SOLÀ, Joan [dir.]. *Pompeu Fabra: Obres completes*. Vol. 2. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Edicions 62; València: Edicions 3 i 4; Palma de Mallorca: Moll. [1a ed., 1971, Andorra]
- PRADILLA, Miquel Àngel (2001). *Societat, llengua i norma: A l'entorn de la normativització de la llengua catalana*. Benicarló: Alambor.
- RIUTORT, Macià (2000). «L'ortoèpia catalana segons Pompeu Fabra». A: GINEBRA, Jordi; MARTÍNEZ GIL, Raül-David; PRADILLA, Miquel Àngel [ed.]. *La lingüística de Pompeu Fabra*. Vol. I. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana; [Tarragona]: Universitat Rovira i Virgili, p. 69-85.